

samarbejdspolitikken faktisk gav den spæde modstandsbevægelse fred og ro til at organisere sig, da viljen til modstand for alvor voksede frem i 1942-1943.

Historien gentager sig aldrig helt sig selv, men ofte kan der drages paralleller til samtiden.

Churchill Klubbens motto, ”De voksne gjorde jo ingenting; derfor måtte vi gøre noget”, har otte årtier senere fået ny relevans. I en tid med et globalt ungdomsoprør mod voksengenerationerne på grund af klimaforandringer og naturdelæggelser kan Churchill-Klubbens historie fortsat inspirere. I mange lande er det igen helt unge mennesker, der tager fremtiden i egne hænder. Nogle, som Greta Thunberg, påvirker med fredelige midler, men svidende argumenter. Nogle vælger mere radikale metoder: spærre motorveje, begår hærværk på biler eller udfører sabotage mod olieindustrien. Andre igen, som Malala Yousafzai, sætter livet på spil i kampen for ligestilling, social retfærdighed eller frihed. Også de er blevet forbilleder og inspiratorer for såvel unge som voksne ud fra deisen ”De voksne svigter, så må vi handle”.

Forløbet ligner det, der kendetegnede optakten til Anden Verdenskrig: vi kender udfordringerne, og vi kender løsningerne, men udskyder hele tiden at gøre det, der skal til, for ikke at skulle bringe ofre på den korte bane.

Churchill-Klubben blev – og er stadig – et symbol på ungdommens oprør mod de voksnes passivitet i de første år af besættelsen. Den viste vejen for unge og voksne, for dem med familie og andet at tage hensyn til. Alle der skulle have et ekstra skub for at sige fra eller gå til modstand. Ikke mindst de danske magthavere, der samarbejdede med Tyskland i håb om at skåne befolkningen for en egentlig krig.

Egil Foxberg sagde mange år efter krigen, at ”jeg har først og fremmest lært, at frihed er ikke en selvfølgelighed, og hvis man mister den, koster det kamp at få den tilbage”. Det gælder ikke mindre den dag i dag, og derfor er Churchill-Klubbens historie mere relevant end nogen sinde.

*Aalborg, i marts 2023,
Uffe Westerberg*

PROLOG

Fange nummer 605 i Horsens Statsfængsel havde haft god tid til at tænke over det seneste brev fra forældrene i Aalborg. Dagene var lange og ensformige, og han havde kun lov at sende brev en gang om måneden.

”Der er ikke noget at skrive om”, bemærkede han ofte i sine breve og fandt så alligevel på noget at fortælle dem derhjemme.

I brevet havde hans mor skrevet, at ”Intet offer er for stort”, underforstået i kampen mod den tyske besættelsesmagt og for friheden. Hun vidste besked. To sønner sad i fængsel; den tredje var sluppet ud et halvt år forinden. Også hendes mand havde været i fængsel for modstandsarbejde, og hun var selv aktiv i frihedskampen.

”Intet offer er for stort”. Nogle måneder senere, i august 1944, virkede det, som var han kommet i tvivl om sandheden udsagnet.

- Jeg kan blive idiot af at sidde her og være tvunget til passivitet. Det, at man aldrig kan få lov at prøve, hvad man duer til, gør, at man bliver sprængfyldt med komplekser, som kommer til udslag på de mærkeligste måder. Var man så bare bombesikker på, at ”dette her” var i orden til bagefter, så havde man noget at se frem til, men det er jeg jo ikke engang.

Den unge mand, der på denne, lidt kryptiske måde fortalte forældrene om sine psykiske problemer hed Alf Houlberg og var knap 23 år gammel. En glad, lidt umoden ung mand med en brændende interesse for alt, der havde med flyvning at gøre. Hans største – måske eneste – drøm var at blive pilot i Royal Air Force og kæmpe mod tyskerne.

Mens han skrev, så han måske tilbage på, hvor komplekserne og dæmonerne var kommet fra. Han havde da siddet indespærret

i over to år, og tiden og oplevelserne havde tæret på ham.

Tænkte han på de første besættelsesår i Aalborg? På spændingen ved at sabotere tyske flyvemaskiner, først med vennen Ole, siden med Churchill-Klubben? Den første tid efter den 8. maj 1942, hvor Alf blev anholdt sammen med de 10 andre medlemmer af Churchill-Klubben, havde været tålelig.

De blev behandlet godt i arresten i Aalborg, og under 19 natlige udflugter fra arresten sammen med Knud Hornbo havde han fortsat sabotagen. Alt det ændrede sig, da de blev afsløret. Politiet og tyskerne ville have hævn for at have været til grin i to måneder, og de kom for en tysk krigsret. Alfs dom på 4 ½ års fængsel blev skærpet til 15 år, som skulle afsones i Tyskland.

Det halve år i Zuchthaus Hamburg-Fuhlsbüttel ville han helst glemme. Han havde været én blandt flere tusinde indsatte i Fuhlsbüttel: politiske fanger, jøder, romaer og homoseksuelle fra Tyskland samt frihedskæmpere fra det meste af Europa. En brutal verden – både fængsel, arbejdslejr og koncentrationslejr – styret af Gestapo og SS. Sult, kulde, hårdt arbejde, mishandling, torturofrenes krig og henrettelser var en del af hverdagen.

Det var en slags befrielse, da han og Hornbo i maj 1943 blev overført til Horsens Statsfængsel. Her havde de danske myndigheder indrettet en særlig afdeling for modstandsfolk, der var dømt ved en tysk krigsret, og fået aftalt, at de kunne afsone her.

Horsens var ingen feriekoloni. Der var streng disciplin og dagligt arbejde i værksteder og køkkenhaver, men fangerne kunne skrive og modtage breve én gang om måneden, de kunne få pakker hjemmefra med mad, bøger og blade, og ind imellem var der musik eller film som underholdning om aftenen.

Alligevel tænkte han hver dag på at flygte og slutte sig til frihedskampen – gøre sig nyttig igen – og skrev om det i slet skjulte vendinger til forældrene. Om aftenen og natten hørte han de allierede bombemaskiner, når de i en endeløs strøm passerede Jylland på vej til og fra deres mål i Tyskland. Han drømte sig op i en af dem.

Måske gik hans tanker også til storebroren Kaj, der sad i Nyborg Statsfængsel og afsonede en dom på fem år for sin deltagelse i

Churchill-Klubben. Kaj mente, at Alf havde svigtet sine løfter til ham, da de blev arresteret, og at byretten derfor havde givet ham den hårdeste straf af de 11 medlemmer.

Den 12. november 2001 var Alf Houllberg nået til vejs ende. Han var fyldt 80 år, helbredet svigtede, og han sad i kørestol i et spartansk indrettet værelse på et plejehjem i udkanten af København.

Den første tid efter Horsens havde Alf gjort sig nyttig. Han var sammen med 14 andre fanger blevet befriet fra fængslet af den lokale modstandsbevægelse den 30. december 1944, og han havde sluttet sig til modstandsbevægelsen i Randers.

Men drømmen om Royal Air Force bristede. Efter befrielsen den 5. maj 1945 søgte han om at blive optaget i R.A.F sammen med Hornbo og et tredje medlem af Churchill-Klubben, Uffe Darket. De fik afslag med det råd, at de kunne søge ind til det danske flyvevåben. Det gjorde kun Uffe, mens Alf efter en kort, militær karriere affandt sig med en almindelig, borgerlig tilværelse. Han blev gift, fik en søn, men blev snart skilt, og forbindelsen til sønnen og eks-konen afbrudt.

Et nyt ægteskab, en ny søn, en ny skilsmisse og endnu engang afbrød Alf forbindelsen helt. Han fik afløb for sin opfinder- og iværksættertrang ved at stifte en virksomhed, der fremstillede plastikovertræk til Id-kort. Senere uddannede han sig til biopat og tog et certifikat til små fly. Et par gange forsøgte han at genoptage forbindelsen til sønnerne, men han kunne ikke enes med dem. Han blev interviewet og fortalte om – nogle af – sine oplevelser under besættelsen. Til sin yngste søn fortalte han, at ”der er ting, jeg ikke vil tale om. De gør mig syg”.

Den dag i november 2001 tog han ind til Frihedsmuseet på Churchill's Plads. Her afleverede han nogle pistoler, han havde gemt siden befrielsen. Én pistol beholdt han dog og brugte den en sidste gang, da han var kommet hjem.

Ved bisættelsen fra Kastelskirken deltog de tre medlemmer af Churchill-Klubben, der på det tidspunkt levede: Helge Milo, Knud Pedersen og Uffe Darket.

Også Milo havde gennem årene kæmpet med eftervirkninger

fra det psykiske pres, som sabotagen og et års indespærring i Aalborg og i Nyborg Statsfængsel havde været for ham. Det hjalp ham at fortælle om tiden, blandt andet på skoler.

Knud Pedersen – klubbens uofficielle leder og mest aktive medlem – havde gjort det til sin mission at fortælle Churchill-Klubbens historie lige siden sin første bog i 1945. Lige som Alf og Milo var han mærket. Brugte skriveriet til at fortrænge dystre tanker, søsatte nye idéer i et væk som middel mod sin rastløshed, sov altid med lyset tændt og undgik små, lukkede rum.

Den tredje, Uffe Darket, var måske den eneste af de 11, der slap helskindet fra tiden i Churchill-Klubben. Hans drøm var gået i opfyldelse, først som pilot i det danske flyvevåben og derefter som kaptajn i SAS. Han bevarede sin drengede eventyrlyst, havde ingen mareridt og ikke opløste ægteskaber bag sig. Som Knud og Milo fortalte han gerne skoleelever om tiden.

Churchill-Klubbens andre medlemmer var borte. Senest Eigil Foxberg, der havde måttet gå på pension som 55-årig. Eigil, hvis kone opdagede, at noget var galt, da han på bryllupsrejsen gemte sig i et skab, fordi en bildør smækkede udenfor. Hun sørgede for, at han fik hjælp, men efter hendes død tyede han til alkohol for at slippe væk fra mareridtene, indtil kroppen i 2001 sagde stop.

Knuds storebror, den rolige mønsterelev Jens Bue, havde været igennem et lignende forløb før sin død allerede i 1988.

Mogens Fjellerup døde også tidligt, kun 65 år gammel, i 1991. Han havde haft en stabil tilværelse, men talte aldrig om tiden i Churchill-Klubben og var kun med ved en enkelt af de sammenkomster, klubbens medlemmer med års mellemrum arrangerede. De mange selvmord blandt tidligere modstandsfolk gik ham hårdt på.

Mogens Thomsen døde i 1987, 60 år gammel. Han var det af medlemmerne, der havde den mest belastende familiebaggrund, da hans far ikke bare var kommunaldirektør i Aalborg, men også positivt stemt over for tyskerne og nazismen.

Børge Ollendorff, klubbens yngste medlem og den eneste, der undgik fængsel, døde i 1992. Han fortalte ikke meget til sin familie, men var flere gange ude på skoler for at fortælle.

Kaj Houlberg døde allerede som 53-årig i 1970.

Knud Hornbo, det ældste af medlemmerne, var en enspænder, men også eventyrlysten. Da R.A.F.-drømmen glippede, meldte han sig til den britiske hær og gjorde tjeneste i to år. I 1950 emigrerede han til USA, slog sig ned i Californien og fik arbejde som ingeniør. Han boede alene, havde ingen venner, og i 1996 var ensomheden blevet så belastende, at han vendte hjem til Danmark og fik plads på et ældrecenter i nærheden af sin bror og svigerinde. Hornbo døde i 1999 i en alder af 83 år. Kun et par gange havde han sparsomt berettet om sine oplevelser.

Efter bisættelsen af Alf Houlberg skulle der gå fire år, før de tre gamle drenge mødtes igen. Det var, da Knud Pedersen i 2005 fik udgivet sit samlede værk om klubbens historie, *Bogen om Churchill-Klubben*. Siden skiltes deres veje, selv om Milo og Uffe mødtes et par gange og var med i et stort tv-show, der hyldede ”danske helte”.

Uffe Darket døde i 2012 som 87-årig. Inden sin død to år senere, næsten 89 år gammel, nåede Knud Pedersen at godkende manuskriptet til en amerikansk bog om Churchill-Klubben, som han havde samarbejdet tæt med forfatteren om. Den udkom i 2015.

I 2018 udkom Milos erindringer, *Nogen måtte gøre noget*, hvor han åbent og ærligt fortalte om de omkostninger, Churchill-Klubben havde for ham. Men stolt var han over at have været med og have gjort en forskel. Det lyste ud af ham, da han fortalte til denne bog i 2021.

Churchill-Klubben betalte en pris, men den var værd at betale. Intet offer er for stort.